

פרשת ראה

"ראה אנוכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. את הברכה אשר תשמעו אל מצוות ד' אלוקיכם... והקללה אם לא תשמעו אל מצוות ד' אלוקיכם" (י"א, כ"ו-כ"ח).

"אני ישנה וליבי ער- הכנה לקראת הימים הנוראים"

"ער" - ראשי תיבות "עקב" - "ראה" - פרשיות אלו יחולו תמיד לפני ראש חודש אלול.

האדמו"ר מסלוני (ר' שלום נח ברזובסקי 1743-1811) בספרו "נתיבות שלום" מביא מספר שאלות של ה"אור החיים הקדוש" (ר' חיים בן עטר 1696-1743 מגדולי פרשני המקרא חי במרוקו ועלה לא"י) על הפסוק הפותח את פרשתנו: **מדוע נאמר לשון "ראה"?** מה שייך לשון ראה האם ניתן לראות "ברכה וקללה"? היה צריך להיות כתוב "דע" או "שמע"? **מדוע מופיע המילה "אנוכי"?** לכאורה היא מיותרת! גם המילה "היום" לכאורה מיותרת- היה אפשר לכתוב "ראו נתתי לפניכם ברכה וקללה" ללא המילים "אנוכי" ו"היום". **מדוע הפרשה פתחה בלשון יחיד הרי כל המשך הפרשה בלשון רבים?** מדוע פרשת ראה נקראת תמיד בשבת לפני ר"ח אלול?

האדמו"ר מבאר לפי מה שכתב בעל הטורים (ר' יעקב בן אשר 1343-1269) **"ראה אנוכי"**- הכוונה ל- ראה עשרת הדיברות שמתחילות ב"אנוכי ד' אלוקיך", ותקיים אותם, כי כל המצוות כלולות בהם. **הראיה מסמלת דבר בהיר וברור** ללא שום ספקות. לשון היחיד "ראה" מלמדת אותנו שהדברים נאמרו לכל אחד לפי דרגתו (ממשה רבינו ועד הפחות שבישראל). **"היום"** הכוונה לראש השנה הקרב ובא. כלומר "ראה אנוכי נותן לפניכם היום"-הקב"ה אומר לבני ישראל, הנה מתקרב כבר ובא ראש השנה ואתם צריכים לראות בבהירות כאדם שרואה בעיניים, כל אחד לפי דרגתו, שהברכה היא אם תיראו לנגד עינכם את "אנוכי ד' אלוקיך" ותקיימו את המצוות ולהיפך חלילה אם לא תקיימו. מסר זה חשוב להזכיר בפתחו של חודש הרחמים והסליחות שבו מתחילים להתכונן לר"ה הקרב ובא ולכן פרשת ראה נקראת תמיד בשבת שלפני ר"ח אלול.

"יסוד הבחירה"

הפרשה פותחת בעיקרון גדול ויסודי הנוגע ליסוד הבחירה החופשית של האדם. עקרו של יסוד זה הוא, שכל אדם יכול לבחור בבחירה חופשית ומוחלטת את דרכו, ולהחליט האם לשמוע, או לא לשמוע אל מצוות ד'. הדרכת התורה היא: "אשר תשמעו"- מסבירים חז"ל על מנת אשר תשמעו. הדרכת התורה מופיעה בצורה ברורה יותר בסיומה של פרשת ניצבים: "העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ, החיים והמוות נתתי לפניך, הברכה והקללה **ובחירת בחיים** למען תחיה אתה וזרעך" (ל', י"ט). המגמה הברורה היא לבחור בחיים אך למרות זאת יש לכל אחד את זכות הבחירה החופשית. בהמשך הפרשה מופיע הפסוק הבא: **"לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך"** (י"ב, י"ז)- כוונת התורה היא שאסור לאכול "מעשר דגנך" בשעריך. **מדוע לא כתוב "לא תאכל בשעריך"? מה פירוש "לא תוכל"? הרי אמרנו שלכל אחד יש את יכולת הבחירה?** לשון ציווי זה חוזר על עצמו במקומות נוספים בספר דברים:

"לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך" (ט"ז, ה-ו)

"שום תשים עליך מלך... **לא תוכל** לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא" (י"ז, ט"ו)

"כי תהיינה לאיש 2 נשים... **לא יוכל** לבכר את בן האהובה..." (כ"א, ט"ו- ט"ז)

לגבי מצוות השבת אבידה נאמר " **לא תוכל** להתעלם" (כ"ב, ג')

מה פשר לשון הציווי המיוחדת הזו "לא תוכל"? מדוע לשון זו מקומה דווקא בספר דברים?

חז"ל מלמדים אותנו שספר דברים נקרא ספר הישר כיוון שנאמר בו בפרשת ואתחנן, בתוך נאומי ההכנה של משה לעם הנכנס לארץ: "שמור תשמרון את מצוות ד' אלוקיכם, ועשית הישר והטוב בעיני ד' למען ייטב לך ובאת וירשת את הארץ.. (ו', י"ז-י"ח). בזכות עשיית "הישר והטוב" המופיע בפסוק נקרא ספר דברים "ספר הישר".

האם רק בגלל שמצאנו בספר דברים פסוק שמוזכרת בו המילה "ישר" כל הספר כולו צריך להיקרא כך? באותה מידה יכולנו גם לקרא לו "ספר הטוב"? מדוע נקרא דווקא ספר הישר? מהו אותו יושר וכיצד הוא מתקשר ללשון המיוחדת של מצוות ה"לא תוכל" הייחודיות לספר דברים?

להיות "ישר וטוב" פירושו לדעת להתפשר ולפעול לפני משורת הדין. לדעת להתנהל באופן טבעי בשיקול דעת המתאים למציאות שימצא חן ויהיה ישר בעיני ד'. דוגמה למציאות שאינה "ישרה" ניתן להביא מהתקופה שהייתה לפני חורבן בית שני. בתקופה זו דנו דין תורה, קיימו מצוות ועשו גמ"ח אך מאידך הייתה שנאת חנם. זה לא מתאים, זו אינה מציאות שישרה בעיני ד', מציאות זו נוגדת את היושר הטבעי המצופה מאיתנו. בספר דברים משה מבקש ללמד את העם לפני הכניסה לארץ, על היושר הטבעי הנדרש והמצופה מכל אחד מבני ישראל, שהנו תנאי הכרחי לקיום המצוות ולירושת הארץ. הלשון "לא תוכל" הייחודית לספר דברים מבטאת שאיפה זו. כאשר היושר הטבעי תקין, לא תתכן מציאות של התעלמות ממצוות ד' ולכן משה משתמש בכוונה בלשון "לא תוכל" הייחודית לספר דברים.

כשרות

האם הכשרות הינה סייג בריאותי או היגייני? האם לא יותר מכובד לדת שתעסוק בדברים יותר נשגבים מאשר אוכל הנכנס לפה? מה איכפת לו לקב"ה מה יאכלו ישראל? מדוע בכל פעם שמוזכר נושא הכשרות יש פסוק על קדושה/התעלות? האם יש קשר בין המזון שאנו מכניסים לפה לעיצוב האישיות והזהות

היהודית שלנו? ננסה להתייחס לשאלות אלו עפ"י הפסוקים המופיעים בפרשתנו:

"וכל בהמה מפרסת פרסה ושוסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבהמה, אותה תאכלו. אך את זה לא תאכלו, ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה השסועה, את הגמל ואת הארנבת ואת השפן כי מעלה גרה המה ופרסה לא הפריסו טמאים הם לכם. ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא ולא גרה, טמא הוא לכם, מברשם לא תאכלו ובנבלתם לא תיגעו. את זה תאכלו מכל אשר במים, כל אשר לו סנפיר וקשקשת תאכלו".....לא תאכלו כל נבלה כי עם קדוש אתה ל-ד' אלוקיך....(דברים י"ד, ו-כ"א).

קטע זה מתאר את סימני הכשרות עפ"י חוקי התורה בבעלי החיים. כל חיה או בהמה שיש לה 2 סימני טהרה (מעלת גרה ומפריסת פרסה) מותרת באכילה וכל חיה שיש לה רק סימן אחד אסורה. התורה מציינת בוודאות מרתקת, את קבוצת הביניים שלה סימן טהרה אחד: גמל, שפן, ארנבת וחזיר. מאז שנכתב ציווי זה בתורה, עד היום לא נמצאה עדיין חיה (מלבד 4 החיות המוזכרות בפסוק) שיש לה אחד מ-2 הסימנים מבלי השני. כל בעל חיים שהוא מעלה גרה, הרי הוא מפריס פרסה, חוץ מגמל, שפן וארנבת. כל בעל חיים שמפריס פרסה, הרי הוא מעלה גרה חוץ מהחזיר.

הגמרא במסכת חולין דף ס' שואלת וכי משה רבנו היה זואולוג, או ציד חיות? כיצד ידע חוקים אלו? כיצד נקבע בוודאות שרק לגמל, שפן, ארנבת וחזיר יש סימן טהרה אחד ללא השני? תשובת הגמרא היא:

"מכאן תשובה לאומר אין תורה מן השמים" (כלומר מכאן ראייה לנצחיות התורה).

המצב דומה גם אצל הדגים. דג שיש לו סנפיר וקשקשת מותר באכילה. הגמרא מסיקה מהניסוח שמופיע בתורה לגבי הכשרות בדגים, שכל דג שיש לו קשקשת, יש לו תמיד סנפיר ולכן יהיה מותר באכילה. ואכן גם לגבי חוק זה, מאז שנכתב בתורה עד היום הזה לא נמצא אפ"י דג אחד שיהיה לו קשקשת בלי סנפיר! התכונה של בעל חיים שמעלה גרה ומפריס פרסה, קשורה במבנה הפיזי של הבהמה והחיה. המשותף לכל החיות המותרות באכילה (מעלות גרה ומפריסות פרסה) הוא שכולן חיות בית, מתורבתות. מזונם צמחי בלבד והן מקבלות את מרות האדם. לעומתן, החיות האסורות באכילה הן חיות טורפות האוכלות בשר (או שקצים ורמסים) המפגינות עצמאות פראית ואינן ניתנות לאילוף.

האם יש קשר בין המזון שאנו מכניסים לפה לעיצוב האישיות והזהות היהודית שלנו?

כדי לענות על השאלה הנ"ל בואו נחשוב על מס' השאלות הבאות :

האם זה מקרה שהיהודים כציבור, אינם מגלים נטיות של אכזריות? האם אין פלא בעובדה שגם בתנאי לחץ, סבל ומצוקה בתוך כלוב השעבוד בגלות, פעלו אגודות יהודיות לעזרה הדדית? כיצד קרה שאפי' קהילה יהודית אחת, לא אימצה לעצמה התנהגות אכזרית המאופיינת בשוד ורצח ללא הבחנה? מה באמת המקור ל"רחמנות היהודית" שמאפיינת את עמנו גם בתנאים קשים?

התורה מלמדת אותנו שמה שאנו מכניסים לפה, משפיע על האישיות שלנו. ולכן כל פעם שמוזכר נושא הכשרות, יש פסוק על קדושה והתעלות – ללמדך שיש קשר בין הנ"ל ("לא תאכלו כל נבלה, כי עם קדוש אתה לאלוקיך".... דברים י"ד, כ"א)

עצם הצורך לדאוג לכך שהאוכל יהיה מסוג חיות מסוים שאין בהן מן האכזריות האופיינית לעולם החי, ועצם הצורך לברר האם הבהמה נשחטה כראוי ולא הומתה סתם בלי להתחשב באינסטינקטים שלה, מזכירים ליהודי את הידיעה הבסיסית שאין הוא יכול לנהוג בעולם כרצונו, מגבירים את המודעות כלפי מידת הרחמים ומשמרים את הזהות היהודית של הפרט.

שבת שלום וחודש טוב,